

K DATOVÁNÍ HROBU Z DOBY STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ ZE SLAVĚTÍNA, OKR. LOUNY

Rastislav Korený

ÚVOD

V roce 1896 byl u Slavětína, na panském poli u silnice směrem na Peruc, objeven kostrový hrob. Z hrobové výbavy byla zachráněna přezka, železný kroužek a amulet. O několik let později nálezy v dopise, adresovaném J. L. Píčoví, popsal a vyobrazil F. Kučera, který je také zařadil, s jistými pochybnostmi, do doby merovejské (viz Příloha). J. L. Píčoví informaci pak přejal bez toho, aby předměty publikoval (Píčoví 1909, 71). Od té doby v literatuře koluje údaj, že kostrový hrob ze Slavětína náleží době merovejské, aniž by byl učiněn vážný pokus tento údaj prověřit.¹ Teprve před několika lety se podařilo v pozůstalosti J. L. Píče dohledat dopis F. Kučery, i se skicami většiny předmětů z tohoto hrobu.

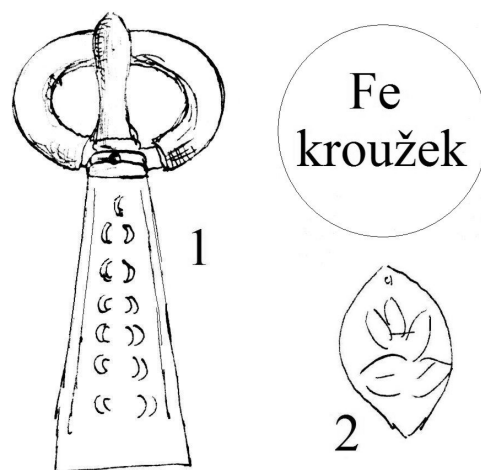
POPIS NÁLEZŮ

Popis vychází z kreseb F. Kučery. Byť se jedná o zběžné náčrtky, podle porovnání se soudobými reáliemi a pozorování některých detailů (tvar rámečku přezky, výzdoba destičky, způsob kreslení tvaru závěsku a jeho výzdoby) lze mít za to, že jsou věrohodné. Některé linie byly kvůli čitelnosti digitálně upraveny.

1. Bronzová přezka. Oválný rámeček v místě trnu zúžený, trn u kořene tvořen asi dvěma vývalky. Podle skici je možné, že na jednom vývalku byl ještě vyražen malý kruhový kolek (?). Trn byl pravděpodobně připevněn přímo na dlouhý štítek lichoběžníkovitého tvaru, zdobený dvěma řadami půlkruhovitých kolků, po obvodu lemovaný jednoduchou linkou. Spojovací nýt/y na štítku nejsou vyznačeny (obr. 1:1).

2. „Bronzová ozdoba“, oválného tvaru, na obou koncích mírně zahrocená; na jednom konci malý otvor k zavěšení. Pravděpodobně amulet. Na jeho ploše patrně rytá vegetabilní výzdoba (obr. 1:2).

3. Železný kroužek (nedochován, resp. nebyl F. Kučerou vyobrazěn). Patrně byl součástí bronzového závěsku.

Obr. 1. Slavětín, okr. Louny.
Zachráněný inventář hrobu

ROZBOR

Přezka. Její tvar nemá v českých nálezech, alespoň podle publikovaného materiálu, zatím obdoby. Pokud lze důvěřovat Kučerově kresbě a stručnému popisu, je stejně zajímavý způsob připojení trnu přímo na štítek („*Osten jest jen přiložen po způsobu přesek merovejských na bronzovém plátku*“; viz Příloha). Dobrou

¹ Patrně posledním, kdo uvedené kresby viděl, byl H. Preidel, který podle přezky datoval celý nálezy do 4.–5. století (Preidel 1930, 255). B. Svoboda hrob uvádí v soupise lokalit jak z 5., tak i ze 6. století (Svoboda 1965, 274). Pro úplnost je ještě nutné dodat, že B. Svoboda, s odvoláním na citovanou práci H. Preidela (Preidel 1930), zmiňuje ze Slavětína ještě jeden hrob, který měl údajně obsahovat sponu a skramasax – nic takového ovšem H. Preidel ve své monografii neuvádí. Pravděpodobně došlo k záměně s hrobem ze Solan (spona, kroužek a meč; Svoboda 1947–1948).

analogií ve způsobu připojení trnu a štítku a částečně i tvaru štítku je přezka z hrobu „princezny“ z Moulst, Dép. Calvados („Airan“; *Pilet 2007*, Fig. 4.1; *Kazanski 1997*, Fig. 6:6); celek je datován do stupně D2 (horizont Untersiebenbrunn). Tvar štítku připomíná přezky z lokalit kolem Černého moře (např. *Menghin 1987*, 105, I,11 – neznámá lokalita; Novorosijsk-Djurso, hrob 517; *Mastykova 2002*, Abb. 7:10), či některé přezky skupiny Hermes-Loxstedt (např. Rhenen, Prov. Utrecht, hrob 833; *Böhme 1974*, Taf. 63:3), případně nezdobené přezky z Csongrád-Kenderföldek (*Csallány 1961*, Taf. CCXIV:3; *Tejral 1997*, Abb. 21:4), Coşoveni a Bački Monoštor, hrob 9 (*Tejral 1997*, Abb. 17:15, 25:4). Uvedené příklady jsou z první poloviny až počátku druhé poloviny 5. století. Z hlediska výzdoby a jejího provedení jsou analogické kusy také ve skupině zoomorfních přezek s úzkým a dlouhým štítkem, původem z Anglie a ojedinele nacházených také na kontinentu (např. Buggenum, Prov. Limburg, Catterick, *Böhme 1986*, Abb. 26:2, 28:8). Podobná výzdoba a uspořádání kolků je i na sponách skupiny Wiesbaden-Eschborn-Weimar z první poloviny až poloviny 5. století (srov. *Bemmann 2008*, Abb. 12). Výzdoba zdvojených půlobloučků je v této době rozšířená a objevuje se i na dalších typech předmětů (např. nákrčník z Radotína, datován do první poloviny 5. století; *Rybová 1988*, Abb. 3:1).

Závěsek. „Bronzová ozdoba“ je, jak už v dopise adresovaném J. L. Píčoví poznamenal F. Kučera, pravděpodobně amuletem. Zřejmě s ní souvisel i v textu dopisu zmiňovaný železný kroužek. V dostupné literatuře se mi k závěsku nepodařilo najít odpovídající tvar. Pokud budeme důvěřovat kresbě, je málo pravděpodobné, že by se jednalo např. o štít (publikované exempláře mají důsledně kruhový tvar a často také (alespoň naznačenou) štítovou puklici (srov. *Koch 1970*, Abb. 1, 3; *Gebers – Hinz – Drenhaus 1977*, Abb. 11:9,10), hrot kopí (známé miniaturní závěsky jsou poměrně realisticky ztvárněny; *Koch 1970*, Abb. 1). Poněkud vyšší šance má analogie v tvaru lístku (např. uzávěr nákrčníku z Nasobůrek, kde je poměrně realisticky zpracován list, srov. *Tejral 1982*, obr. 46; případně v depotu v Şimleul Silvaniei, Kr. Oradea, *Capelle 1994*, 42–44).

Blízký tvar (spíše trapezoidní) je znám z žárového hrobu v Bratei, Kr. Sibiu (*Menghin 1987*, 18, Abb. 2) a ze sídliště v Jakuszowicích, Woiw. Świętokrzyskie (*Rodzińska-Nowak 2001*, Abb. 7:1), který zmíněná autorka datuje (podle rumunských analogií) do pozdně římského období. Jiný nálezy je uváděn z hrobu 63 v Tîrgu Mureş (*Salamon 1959*, 83) nebo ze sarmatského pohřebiště v Ócse (*Salamon 1959*, Taf. VI:1,2, s dalšími nálezy s lit.) či z hrobu 2 v Csákvár z přelomu 4. a 5. století (*Salamon – Barkóczi 1971*, Abb.6:8, s dalšími nálezy s lit.).

Protáhle oválný tvar amuletu může představovat také rybu, což by mohl být příklad raně křesťanské symboliky (srov. výzdobu pateny z Kismákfy; *Thomas 1982*, 273, Abb. 16). V této souvislosti není bez zajímavosti nápadná podobnost s tvary keramických lampiček doby římské až raného středověku (srov. model bronzové lampičky z Caerwentu, *Green 1975*, Fig. 5:54).

Zajímavá je také výzdoba závěsku, kterou lze označit jako vegetabilní. Provedením je velmi podobná, resp. totožná s výzdobou štítku přezky z ženského hrobu 1 z Laa a. d. Thaya (*Stadler 1987*, 326, Taf. 52; *Tejral 1982*, obr. 29; 2007, Abb. 18:6), spony z Tácu (*Salamon – Barkóczi 1982*, Abb. 13) a přezky z Szabadbattyán (*Kiss 1980*, Taf. IX), Ostrihomu-okolí (*Kiss 1980*, Taf. X; *Tejral 1997*, Abb. 20:15) či přezky ze Zmajeva (*Tejral 2007*, Abb. 17:24). Uvedené příklady jsou řazeny do horizontu D2/D3, tj. do doby kolem poloviny 5. století (*Tejral 2007*, 86).

ZÁVĚR

Dochovaný obsah hrobu ukazuje na jeho jihovýchodní, podunajský původ. Nejedná se o ojedinelý doklad vlivu podunajského okruhu v rámci severozápadních Čech v první polovině až polovině 5. století. Nejznámějším příkladem je „knížecí“ hrob v Bříze (*Tejral 2001*); z Radonic nad Ohří je zmiňován údajně meč s odsazeným řapem, rovněž podunajského, nomádského původu (*Zeman 1994*, 62²).

Hrob ze Slavětína lze podle výše provedeného rozboru datovat do přechodného stupně D2/D3 (horizont Smolín-Laa a. d. Thaya).

² J. Zeman v textu odkazuje na negativ č. 10462; na uvedeném snímku je sice meč, postrádá ovšem znaky typické pro tuto skupinu chladných zbraní.

PŘÍLOHA

Vaše Blahorodí!

Slovutný Pane!

Dovoluji si vaši Slovutnost nabídnouti svých služeb, račte-li kdy jakou zprávu o nálezu neb cokoli z okresu Lounského potřebovati. Jsem nyní trvale usazen v Slavětíně u Loun a pěstuji dále archaeologii i anthropologii a bylo by mi zvláštním potěšením a ctí Vaši Slovutnosti něčím býti nápomocen, k čemuž se upřímně a nezištně nabízím.

Dovoluji si též Vaši Slovutnosti sdělit, že zde v Slavětíně na panském poli při perucké silnici nalezen byl již v r. 1896. Kostrový hrob patrně merovejský, jak svědčí přeska při kostře nalezená.

Osten jest jen přiložen po způsobu přesek merovejských na bronzovém plátku. Při tom nalezen byl malý železný kroužek a bronzová ozdoba jako amuletek.

(– kresby)

Předměty jsou majetkem pana správce Ráže ve Slavětíně.

Jsem ochoten předměty popsat a nakreslit a Památkám poslat. Jest to tedy již čtvrtý merovejský nález ve okresu Lounském.

Dovoluji si ještě jednou nabídnouti Vaši Slovutnosti svých služeb a poručím se

v hluboké úctě.

Slavětín 26/IV.

František Kučera.

1900.

Archiv Národního muzea, fond J. L. Píč, kart. 8, č. inv. 529 (František Kučera)

PRAMENY

Archiv Národního muzea, fond J. L. Píč, kart. 8, č. inv. 529 (František Kučera)

LITERATURA

Bemmann, J. 2008: Mitteldeutschland im 5. Jahrhundert – Eine Zwischenstation auf dem Weg der Langobarden in den mittleren Donaauraum? In: J. Bemmann – M. Schmauder (Hrsg.), Kulturwandel in Mitteleuropa. Langobarden – Awaren – Slawen. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte 11. Bonn, 145–227.

Böhme, H. W. 1974: Germanische Grabfunde des 4. und 5. Jahrhunderts zwischen unterer Elbe und Loire. München.

Böhme, H. W. 1986: Das Ende der Römerherrschaft in Britannien und die angelsächsische Besiedlung Englands im 5. Jahrhundert, Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz 33, 469–574.

Capelle, T. 1994: Die Miniaturenkette von Szilágysomlyó (Șimleul Silvaniei). Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 22. Bonn.

Csallány, D. 1961: Archäologische Denkmäler der Gepiden im Mitteldonaubecken (454–568 u. Z.). Budapest.

Gebers, W. – Hinz, H. – Drenhaus, U. 1977: Ein Körpergrab der Völkerwanderungszeit aus Bosau, Kreis Ostholstein, Offa 34, 5–39.

Green, M. J. 1975: Romano-British Non-Ceramic Model Objects in South-east Britain, The Archaeological Journal 132, 54–70.

Kazanski, M. 1997: La Gaule et la Danube à l'époque des Grandes Migrations. In: J. Tejral – H. Friesinger – M. Kazanski (Hrsg.), Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaauraum. Brno, 285–319.

Kiss, A. 1980: Germanische Funde von Szabadbattyán aus dem 5. Jahrhundert, Alba Regia 18, 105–132.

Koch, R. 1970: Waffenförmige Anhänger aus merowingerzeitlichen Frauengräbern, Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz 17, 285–293.

Mastykova, A. 2002: Soziale Hierarchie der Frauengräber der nordkaukasischen Dürso-nekropole im fünften bis sechsten Jahrhundert (anhand der Trachtmaterialien). In: J. Tejral (Hrsg.), Probleme der frühen Merowingzeit im Mitteldonaauraum. Brno, 225–236.

Menghin, W. 1987: Die Völkerwanderungszeit im Karpatenbecken. In: W. Menghin – T. Springer – E. Wamers (Hrsg.), Germanen, Hunnen und Awaren. Schätze der Völkerwanderungszeit. Nürnberg, 15–26.

Niederle, L. 1918: Merovejská kultura v Čechách, Památky archeologické 30, 1–16.

Pilet, Ch. 2007: Du «Trésor d'Airan» à la tombe de la «Princesse de Moul». In: J. Tejral (Hrsg.), Barbaren in Wandel. Beiträge zur Kultur- und Identitätsbildung in der Völkerwanderungszeit. Brno, 219–248.

Píč, J. L. 1909: Starožitnosti země České III. Čechy za doby knížecí. Praha.

- Rodzińska-Nowak, J. 2001: Transkarpatische Kontakte der Bevölkerung der Przeworsk-Kultur in der römischen Kaiserzeit am Beispiel der Funde aus der Siedlung in Jakuszowice, Gde. Kazimerza Wielka, Woiw. Świętokrzyskie. In: E. Istvánovits – V. Kulcsár (ed.), International Connections of the Barbarians of the Carpathian Basin in the 1st–5th centuries A.D. Aszód–Nyíregyháza, 311–323.*
- Preidel, H. 1930: Die germanischen Kulturen in Böhmen und ihre Träger. Kassel.*
- Rybová, A. 1988: Addenda zu dem Gräberfeld vom Beginn der Völkerwanderungszeit in Radotín, Památky archeologické 79, 170–182.*
- Salamon, A. 1959: Sarmatische funde in Ócsa, Folia Archaeologica 11, 75–89.*
- Salamon, A. – Barkóczi, L. 1982: Pannonien in nachvalentinianischer Zeit (376–476). Ein versuch zur Periodisation. In: K. Pömmmer (Hrsg.), Severin zwischen Römerzeit und Völkerwanderung. Linz, 147–178.*
- Salamon, A. – Barkóczi, L. 1971: Bestattungen von Csákvár aus dem Ende des 4. und dem Anfang des 5. Jahrhunderts, Alba Regia 11, 35–76.*
- Stadler, P. 1987: Die Bevölkerungsstrukturen nach Eugippius und den archäologischen Quellen. In: W. Menghin – T. Springer – E. Wamers (Hrsg.), Germanen, Hunnen und Awaren. Schätze der Völkerwanderungszeit. Nürnberg, 297–347.*
- Svoboda, B. 1947–1948: Spona ze Solan, Památky archeologické 43, 105–108.*
- Tejral, J. 1982: Morava na sklonku antiky. Praha.*
- Tejral, J. 1997: Neue Aspekte der frühvölkerwanderungszeitlichen Chronologie im Mitteldonauraum. In: J. Tejral – H. Friesinger – M. Kazanski (Hrsg.), Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donauraum. Brno, 321–392.*
- Tejral, J. 2001: Auswirkungen der Foederaten-Kultur im Barbaricum: Das Grab von Bříza, Bez. Litoměřice. In: A. Wiczorek – P. Périn (Hrsg.), Das Gold der Barbarenfürsten. Schätze aus Prunkgräbern des 5. Jahrhunderts n. Chr. zwischen Kaukasus und Gallien. Publikationen des Reiss-Museums, Band 3. Stuttgart, 40–41, Kat. 2.3.*
- Tejral, J. 2007: Das Hunnenreich und die Identitätsfragen der barbarischen „gentes“ im Mitteldonauraum aus der Sicht der Archäologie. In: J. Tejral (Hrsg.), Barbaren in Wandel. Beiträge zur Kultur- und Identitätsbildung in der Völkerwanderungszeit. Brno, 55–119.*
- Thomas, E. B. 1982: Das frühe Christentum in Pannonien im Lichte der archäologischen Funde. In: K. Pömmmer (Hrsg.), Severin zwischen Römerzeit und Völkerwanderung. Linz, 255–293.*
- Zeman, J. 1994: Na kruhu robená keramika z pozdní fáze doby stěhování národů v Čechách, Praehistorica 21, Varia Archaeologica 6, 55–68, Tab. I–IV.*

ZUR DATIERUNG EINES GRABES AUS DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT AUS SLAVĚTÍN, BEZ. LOUNY

Im Beitrag wird die zeitliche Einordnung des Grabinhaltes, der am Ende des 19. Jhdts. entdeckt wurde, behandelt. Die Fundgegenstände sind gegenwärtig verschollen. Der Amateur-Archäologe F. Kučera erstellte glücklicherweise relativ verlässliche Skizzen einer Schnalle und eines ovalen Anhängers. Die Abbildungen wurden bisher nicht veröffentlicht. Mit Rücksicht darauf erwähnte die Literatur – bis auf einige Ausnahmen – die Datierung von Kučera in die Merowinger Zeit. In der Gegenwart bezeichnet dieser Begriff eher nur die jüngere Stufe der Völkerwanderungszeit. Die Analyse von beiden Gegenständen brachte die Feststellung, dass sie Funden aus der Zeit um die Mitte des 5. Jhdts. (Horizont Smolín-Laa a. d. Thaya) ähnlich sind.

Abb. 1. Slavětín, Bez. Louny. Ein gerettetes Grabinventar